

Порівняльний аналіз виступів чоловічих національних збірних команд України на чемпіонатах Європи з командних ігрових видів спорту

Дмитрів Р., Лопецький С., Пасічняк Л.

Національний університет фізичного виховання і спорту України

Анотація. Мета: вивчити та охарактеризувати виступи чоловічих національних збірних команд України з видів спорту, які входять до програми Літніх Олімпійських ігор, а саме: футболу, баскетболу, волейболу, гандболу, хокею на траві та водного поло. **Матеріали і методи.** У процесі дослідження були опрацьовані матеріали публікацій та спортивної періодики, дотичних до тематики дослідження, статистична інформація з офіційних сайтів європейських міжнародних спортивних федерацій / асоціацій командних ігрових видів спорту та інших джерел Інтернету. **Методи дослідження:** аналіз і узагальнення даних, теоретична інтерпретація, аналіз документальних (статистичних) матеріалів, системний аналіз. Дослідження проводилося з січня по квітень 2022 року. **Результати дослідження.** Чемпіонати Європи в даний час є престижними офіційними міжнародними змаганнями. У фінальних турнірах беруть участь кращі команди континенту, серед яких часто виступає і національна збірна команда України. Дослідження показали, що в ХХ ст. українські спортсмени успішно змагалися на міжнародних змаганнях в складі збірних команд СРСР. У роки Незалежності за кількістю участей у фінальних турнірах чемпіонатів Європи передують національні збірні команди України з баскетболу й гандболу, вісім і сім відповідно. Нами встановлено, що кращим результатом у цих змаганнях наразі є шосте місце волейболістів (1993 рік) та баскетболістів (2013 рік), а також сьоме місце ватерполістів (1995 рік) і тих же волейболістів (2019 рік). За останнє десятиріччя потрапити до чвертьфіналу фінального турніру Євро змогли чоловічі національні збірні команди України з волейболу (2019 рік) і футболу (2020 рік). **Висновки:** у статті вивчено та охарактеризовано виступи національних збірних команд України на чемпіонатах Європи з командних ігрових видів спорту, які входять до програми Літніх Олімпійських ігор. Аналізуючи наше дослідження, констатуємо: учасниками фінальних турнірів українські «ігровики» були більше 25-ти разів. На окремих міжнародних змаганнях вони «зупинялися» за крок до виходу у півфінал, а саме: у волейболі (1993, 1997, 2019 роки), баскетболі (2013 рік), футболі (2020 рік). Одного разу, а саме 2012 року, Україна була господарем фінального турніру чемпіонату Європи з футболу.

Ключові слова: національна збірна команда України; чемпіонат Європи; командні ігрові види спорту; чоловіки; результати ігор; підсумкове місце.

Вступ. Чемпіонат Європи – це престижне міжнародне змагання за участю кращих збірних команд континенту. Іншими словами, це основні змагання національних збірних команд, які проводить міжнародна європейська спортивна організація з певного виду спорту. Вони мають свою історію, становлення, особливості.

Європа займає західну частину материка Євразія та залишається одним із найбільш розвинутих регіонів світу. Європейські країни посідають перші місця у світовій торгівлі, їм належить

лідерство у сфері золотовалютних резервів та іноземних інвестицій (Чернова, 2015).

В Європі проживає орієнтовно 10-12 % населення світу і нараховується понад 40 держав. Однак у континентальних змаганнях беруть участь понад 50 збірних команд країн, які розташовані також і в Азії (Казахстан, Азербайджан, Грузія та ін.), Північній Америці (Гренландія). У волейболі до складу CEV, керівного органу європейського волейболу, входить 56 національних асоціацій; у футболі до складу UEFA, керівного органу європейського футболу, входить 55 національних асоціацій і тощо. Зауважимо, що деякі національні збірні європейських

країн домінують в офіційних міжнародних змаганнях, таких як чемпіонат світу, Олімпійські ігри. Звідси логічно, що окремі чемпіонати Європи можуть претендувати на звання одних з найбільш престижних світових міжнародних змагань у своєму виді спорту. Наприклад, водне поло, гандбол та ін..

Чоловічі національні збірні команди України гідно виступають на міжнародній арені, проте їх досягнення висвітлені не в повній мірі. Відзначимо, що в українській спортивній літературі подібних досліджень бракує. Тож вважаємо доцільним проаналізувати й узагальнити матеріали публікацій та спортивної періодики, статистичні дані з офіційних сайтів європейських міжнародних федерацій / асоціацій, дотичних до тематики нашого дослідження.

Мета дослідження: вивчити й охарактеризувати виступи чоловічих національних збірних команд України на чемпіонатах Європи з командних ігрових видів спорту, які входять до програми Літніх Олімпійських ігор.

Матеріал та методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань були застосовані наступні **методи дослідження:** теоретичний аналіз наукових джерел, статистичної інформації, матеріалів публікацій і спортивної періодики та міжнародної інформаційної мережі Internet.

Нами було обрано командні ігрові види спорту, які входять до програми Літніх Олімпійських ігор, а саме: футбол, баскетбол, волейбол, гандбол, хокей на траві та водне поло. При цьому зазначимо, що не було узагальнено даних із таких видів спорту, як пляжний волейбол, баскетбол 3х3, регбі, бейсбол та інші, які в окремі роки також входили або входять до програми Літніх Олімпійських ігор.

Результати дослідження та їх обговорення. Результати дослідження та їх обговорення. Із командних ігрових видів спорту, які входять до програми літніх Олімпійських ігор, дебютними континентальними змаганнями були чемпіонат Європи з водного поло та чемпіонат Європи з баскетболу.

Перший чемпіонат Європи з водних видів спорту відбувся 1926 року в Будапешті (Угорщина). В його рамках пройшли і змагання з водного поло. Змагалися чотири команди, які фінішували так: 1. Угорщина, 2. Швеція, 3. Німеччина, 4. Бельгія. У перших п'яти розіграшах (1926-1938 рр.) чемпіонами Європи незмінно були угорські ватерполісти.

У цей період було проведено три чемпіонати Європи з баскетболу, в якому перемагали виключно представники Прибалтики. 1935 року дебютний турнір приймала Швейцарія (10 команд-учасників). У фіналі латвійці перемогли іспанців (24:18). У 1937 і 1939 роках чемпіонат Європи виграли баскетболісти Литви.

Вже після II світової війни пройшли континентальні змагання з інших видів спорту: 1948 року – з волейболу (господар – Італія, чемпіон – Чехословаччина), 1960 року – з футболу (господар – Франція, чемпіон – СРСР), 1970 року – з хокею на траві (господар – Бельгія, чемпіон – ФРН), 1994 – з гандболу (господар – Португалія, чемпіон – Швеція). До слова, 1974 року з індорхокею (господар – ФРН, чемпіон – ФРН) та 1996 року з футзалу (господар – Іспанія, чемпіон – Іспанія). Наразі найбільше розіграшів чемпіонатів Європи проведено з баскетболу – 40, водного поло – 34, волейболу – 32 (табл.1, табл.2).

Значний слід на європейських турнірах залишили за собою українські спортсмени, які в XX столітті успішно виступали в складі збірних команд СРСР.

Неодноразово чемпіонами Європи були українські волейболісти, серед яких Юрій Панченко – 5 разів, Олег Молибога – 4 рази, а також Михайло Піменов, Юрій Поярков, Олександр Сорокалет, Борис Терещук та ін.

3-разовими чемпіонами Європи є одні з найтитулованіших баскетболістів України Анатолій Поливода й Олександр Білостінний; чемпіонами Європи були Альберт Вальтін, Микола Баглей, Олександр Сальников, Микола Фесенко, Олександр Волков та ін.

Серед ватерполістів відзначимо таких гравців, як Олексій Баркалов

(занесений до книги рекордів Гіннеса, Зали Слави водних видів спорту FINA), Віктор Берендюга, Вадим (Володимир) Жмудський, Сергій Котенко, Павло Прокопчук, Микола Смирнов, Віталій Рожков та ін.

Дебютний чемпіонат Європи з футболу (1960 рік) виграла збірна СРСР. В її складі були гравці київського «Динамо» Юрій Войнов і Юрій Ковальов та уродженець Дніпропетровщини Володимир Маслаченко, який був дублером легендарного Лева Яшина. Значно більше українські футболісти доклалися до завоювання срібних медалей чемпіонатів Європи з футболу 1972 та особливо 1988 року. На Євро-72 в складі збірної СРСР було 11 українців (із 19-ти гравців), з яких п'ять представляли київське «Динамо». На Євро-88 – 13 українців (із 20-ти гравців), з яких одинадцять гравців з київського «Динамо». Слід зазначити, що у фіналі Євро-88 зіграли дев'ять українських футболістів, із яких сім вийшли в стартовому складі. Очолювали збірні команди СРСР з футболу українські тренери Олександр Пономарьов (1972 р.) і Валерій

Лобановський (1988 р.). Наголосимо, що В.Лобановський входить до 10 найкращих тренерів світу за версією France Football, World Soccer, ESPN; а деякі видання називають його найкращим східноєвропейським тренером ХХ-го століття.

Пригадаємо й українських гандболістів, таких як: Михайло Іщенко, Сергій Кочергін Олександр Шипенко (усі - воротарі), Сергій Кушнірюк, Олександр Риманов. Щоправда, вони стали чемпіонами світу 1982 року, адже чемпіонати Європи з гандболу почали проводитися в дев'яності роки. Тренером збірної команди СРСР з гандболу, яка стала чемпіоном світу та двічі перемагала на Олімпійських іграх був українець Анатолій Євтушенко (Соловей, 2015).

З початку дев'яностих років ХХ ст. учасниками офіційних міжнародних змагань є вже національні збірні команди України. Незважаючи на те, що український спорт тоді переживав не найкращі часи, в окремих змаганнях українські «ігровики» виступали успішно, потрапляючи до десятки кращих команд Європи (табл. 1).

Таблиця 1

Виступи чоловічих національних збірних команд України у фінальних турнірах чемпіонатів Європи з командних ігрових видів спорту

Вид спорту	Чемпіонати Європи		Досягнення національних збірних команд України	
	роки проведення (розігрується)	всього турнірів	Участей (з можливих)	Підсумкове місце (рік)
Баскетбол	1935-2017 (кожних 2 роки)	40	8 (13) /61,54 %	13 з 16-ти (1997), 16 (2001), 14 (2003), 16 (2005), 17 з 24-х (2011), 6 (2013), 22 (2015), 16 (2017)
Гандбол	1994-2022 (кожних 2 роки)	15	7 (15) /46,66 %	12 з 12-ти (2000), 11 з 16-ти (2002), 15 (2004), 12 (2006), 16 (2010), 19 з 24-х (2020), 24 (2022)
Волейбол	1948-2021 (з 1975 року кожних 2 роки)	32	6 (15) /40 %	6 з 12-ти (1993), 9 (1995), 8 (1997), 12 (2005), 1/4 фіналу з 24-х (2019), 1/8 фіналу (2021)
Футбол	1960-2020 (кожних 4 роки)	16	3 (7) /42,86 %	не вихід з групи (2012 і 2016) 1/4 фіналу з 24-х (2020)
Водне поло	1926-2020 (з 1981 року кожних 2 роки)	34	3 (14) /21,43 %	11 з 12-ти (1993), 7 (1995), 11 (1997)
Хокей на траві	1970-2021 (з 2003 року кожних 2 роки)	18	- (12)	–

Баскетбольна національна збірна команда України дебютувала у відборі до чемпіонату Європи 1993 року. Стартові матчі за її участю (Вроцлав, Польща):

Україна – Англія – 87:76, Україна – Словаччина – 76:69, Україна – Боснія і Герцеговина – 75:68... Однак у вирішальних матчах третього раунду

українці поступилися боснійцям (66:74) та латвійцям (81:97), і в підсумку у фінальний турнір євробаскетболу не потрапили, як до речі, і на ЧЄ-1995.

У фінальну частину чемпіонату Європи з баскетболу збірна команда України вперше потрапила 1997 року (тренер: Зураб Хромаєв). Свій дебютний матч наші баскетболісти зіграли з господарями турніру – іспанцями. Результати ігор за участю збірної України на ЧЄ-1997 такі: Україна – Іспанія – 54:82, Україна – Німеччина – 60:81, Україна – Хорватія – 95:88; матчі за 13-16 місця: Україна – Латвія – 84:76, Україна – Словенія – 80:75. Вигравши три матчі з п'яти, українські баскетболісти посіли підсумкове тринадцяте місце з 16-ти команд.

У фінальну частину Євробаскету-1999 українці не потрапили.

На Євро-2001 збірна команда України посіла останнє місце в групі, вигравши на турнірі всього один матч у команди Франції (89:86). На турнірах Євро-2003 і Євро-2005 збірна команда України також зайняла останнє місце в групі, програвши всі три матчі групового турніру.

У фінальних частинах чемпіонатів Європи з баскетболу 2007 і 2009 років наша збірна участі не брала.

На Євро-2011 вперше брали участь 24 команди. Українські баскетболісти в п'яти матчах здобули дві перемоги (над Болгарією – 67:56 і Бельгією – 74:61), зупинившись за крок до виходу у наступний раунд. Підсумкове місце – 17-те.

Фінальна частина чемпіонату Європи з баскетболу 2013 року відбулася в Словенії. Збірна команда України, вигравши чотири матчі з п'яти і поступившись тільки майбутньому чемпіону Європи, посіла друге місце в групі. Результати ігор за її участю: Україна – Бельгія – 58:57, Україна – Ізраїль – 74:67, Україна – Німеччина – 88:83, Україна – Франція – 71:77, Україна – Великобританія – 87:68. Другий раунд: Україна – Латвія – 51:85, Україна – Сербія – 82:75, Україна – Литва – 63:70; чвертьфінал: Україна –

Хорватія – 72:84; півфінал за 5-8 місця: Україна – Італія – 66:58, гра за п'яте місце: Україна – Словенія – 63:69. Загалом українці виграли шість матчів, посівши в підсумку шосте місце. Серед українських баскетболістів В'ячеслав Кравцов набрав у середньому два блок-шоти за гру, і це був найкращий показник турніру; до списку кращих асистентів увійшов Юджин «Пух» Джетер. Успіху збірна команда України з баскетболу досягла під керівництвом тренера зі США Майкла Роберта Фрателло.

На Євро-2015 збірна команда України посіла останнє місце в групі. У першому матчі вона поступилася майбутнім віце-чемпіонам Європи – Литві – всього одним очком (68:69). Єдину перемогу здобули наші баскетболісти над збірною Латвії (75:74), яка була господарем групи «Д». До списку кращих гравців турніру за підбираннями (в середньому 8,8 за матч) увійшов Кирило Фесенко. Одним із арбітрів фіналу чемпіонату Європи з баскетболу 2015 року був українець Борис Рижик. На Євро-2017 збірна команда України посіла в групі четверте місце з шести команд, тим самим потрапивши у плей-оф. Результати ігор за її участю: Україна – Німеччина – 63:75, Україна – Італія – 66:78, Україна – Грузія – 88:81, Україна – Литва – 61:94, Україна – Ізраїль – 88:64. Однак в 1/8 фіналу поступилася майбутнім чемпіонам Європи – збірній Словенії (55:79), яка виграла в турнірі всі дев'ять ігор. До списку кращих гравців турніру увійшли українські баскетболісти Артем Пустовий – за блок-шотами (1,7 за матч) і Денис Лукашов – за перехопленнями (2,0 за матч). На обох євротурнірах баскетбольну збірну України очолював Євген Мурзін.

Фінальну частину Євро-2022 з баскетболу, як і попередні два турніри, заплановано провести в чотирьох країнах. Збірна України потрапила в групу «С», де її суперниками будуть: Італія (господар), Греція, Хорватія, Великобританія та Естонія.

Гандбольна збірна команда України дебютувала у відборі до першого чемпіонату Європи, який відбувся 1994

року. Стартові матчі за її участю: Румунія – Україна – 25:16, Україна – Молдова – 29:10, Україна – Данія – 21:21. Підсумкове становище команд у групі: Данія – 13 очок, Румунія – 12, Україна – 9, Словаччина – 6, Молдова – 0. Невдалими для українських гандболістів були і наступні дві спроби.

Вперше до фінальної частини Євро з гандболу збірна команда України потрапила 2000 року. Турнір відбувся у Хорватії. Результати всіх ігор за участю збірної України: Україна – Німеччина – 24:24, Україна – Франція – 22:24, Україна – Іспанія – 24:27, Україна – Хорватія 18:26, Україна – Норвегія – 16:19; гра за 11-те місце: Україна – Ісландія – 25:26. В підсумку наша команда посіла останнє дванадцяте місце, проте Олег Великий став кращим бомбардиром турніру (46 м'ячів).

2002 року в Швеції українські гандболісти здобули свої перші перемоги. У групі перемогли команду Польщі (30:23), а в матчі за 11-те місце – команду Словенії (34:29). Гравець збірної України Сергій Білик став кращим воротарем за відсотком «сейвів» (42%), а Юрій Костецький – третім у списку бомбардирів (закинув 52 голи). Через два роки українці програли три матчі в групі, посівши передостаннє 15-те місце. Але знову відзначився наш голкіпер. Цього разу Євген Будко, який також став кращим за відсотком «сейвів» (43%). 2006 року одна перемога в групі (над Швейцарією 37:30) дозволила потрапити у наступний раунд. Проте далі були три поразки (всього п'ять на турнірі) і підсумкове 12-те місце. 2010 року українські гандболісти виступили невдало: три програні матчі й останнє 16-те місце (Соловей, 2017).

Отже, за десять років гандбольна збірна команда України пропустила тільки один розіграш (2008 року).

У 2012-2018 рр. нашим гандболістам пройти кваліфікаційний відбір не вдалося.

З 2020 року кількість команд-учасниць фінального турніру розширено до 24-х. У цих розіграшах національна збірна команда України з гандболу змогла подолати кваліфікацію, проте у фінальній частині змагань прогала в усіх шести

матчах групового турніру. Результати матчів збірної України з гандболу на Євро-2020: Україна – Північна Македонія – 25:26, Україна – Австрія – 30:34, Україна – Чехія – 19:23. Результати матчів збірної України з гандболу на Євро-2022: Україна – Сербія – 23:31, Україна – Франція – 23:36, Україна – Хорватія – 25:38.

Волейбольна збірна команда України дебютувала у відборі до чемпіонату Європи 1993 року. Стартові матчі (попередній раунд): Україна – Естонія – 3:0 і 1:3. Підсумкове становище команд групи С: Україна – 11 очок, Румунія – 9, Данія та Ізраїль – по 8.

Фінальна частина чемпіонату Європи 1993 року відбулася у Фінляндії. Українські волейболісти посіли в групі третє місце з шести команд і загалом шосте на турнірі (тренер: Анатолій Проскурівський). Результати усіх ігор за її участю: Україна – Росія – 0:3, Україна – Німеччина – 0:3, - Польща – 3:1, Україна – Іспанія – 3:1, Україна – Фінляндія – 3:2; півфінал за 5-8 місця: Україна – Чехословаччина – 3:0, за п'яте місце: Україна – Болгарія – 2:3.

На Євро-1995 українці виступили менш вдало, програвши в групі чотири матчі з п'яти (єдина перемога над Латвією – 3:0). Підсумкове місце – дев'яте.

У фінальному турнірі 1997 року, українські волейболісти, як і в 1993 році, зупинилися за крок до виходу у півфінал. В останньому матчі групового турніру вони поступилися збірній Франції тільки в п'ятій партії (17:19)! Результати ігор за їх участю (тренер: Леонід Ліхно): Україна – Болгарія – 3:2, Україна – Нідерланди – 0:3, Україна – Фінляндія – 3:0, Україна – Чехія – 3:2, Україна – Франція – 2:3; півфінал за 5-8 місця: Україна – Росія – 0:3, гра за 7 місце: Україна – Словаччина – 0:3.

Подолати відбірковий турнір наступних трьох турнірів наші волейболісти не змогли.

У фінальному турнірі Євро 2005 року волейбольна збірна України прогала в групі всі п'ять матчів, посівши підсумкове 12-те останнє місце. Далі була перерва у 14 років, тобто шість

пропущених фінальних частин чемпіонатів Європи поспіль (2007-2017 рр.).

У фінальній частині Євро 2019 року з волейболу брали участь 24 команди. Збірна команда України змогла подолати груповий турнір. Результати ігор за її участю: Україна – Чехія – 3:1, Україна – Нідерланди – 0:3, Україна – Чорногорія – 3:1, Україна – Естонія – 3:0, Україна – Польща – 0:3. 1/8 фіналу: Україна – Бельгія – 3:2; 1/4 фіналу: Україна – Сербія – 2:3. Як виявилось згодом, наші волейболісти поступилися майбутнім чемпіонам Європи, в підсумку посівши високе сьоме місце. У фінальній частині Євро 2021 року – також вийшла з групи з третього місця. Результати ігор за її участю: Україна – Греція – 3:2, Україна – Сербія – 0:3, Україна – Португалія – 3:2, Україна – Бельгія – 3:1, Україна – Польща – 0:3. 1/8 фіналу: Україна – Росія – 1:3. Підсумкове місце – тринадцяте. Тренером збірної команди України на цих турнірах був Угіс Крастінш (Латвія).

Слід зауважити, що титул найціннішого гравця чемпіонатів Європи з волейболу отримали три гравці, які є уродженцями України. Це Дмитро Фомін (збірна СРСР, 1991 рік), Семен Полтавський (збірна Росії, 2007 рік), Дмитро Мусерський (збірна Росії, 2013 рік).

Що до футболу, насамперед зазначимо, що у фінальному турнірі чемпіонату Європи з футболу 1992 року брала участь об'єднана команда (збірна СНД). У відборі вона випередила збірну Італії – одну з найсильніших збірних світу початку дев'яностих років. Із двадцяти гравців того складу, було сім українських футболістів, з яких Олег Кузнецов, Олексій Михайличенко, Сергій Юран, Ігор Добровольський були одними з лідерів збірної, яку очолював український фахівець Анатолій Бишовець.

Футбольна збірна команда України дебютувала у відборі до чемпіонату Європи 1996 року. У стартових трьох матчах набрала чотири очки: Україна – Литва – 0:2, Україна – Словенія – 0:0, Україна – Естонія – 3:0. Підсумкове місце в групі – четверте. Підсумкове становище

команд групи 4: Хорватія – 23 очки, Італія – 23, Литва – 16, Україна – 13, Словенія – 11, Естонія – 0.

У відборі до Євро-2000 Україна у групі не програла жодного матчу (голи 14:4), обігравши у стартовому матчі Росію – 3:2 (автори голів серед українських гравців: Сергій Попов, Сергій Скаченко, Сергій Ребров). Пам'ятним є виїзний матч у Москві, який закінчився внічию 1:1 (забитим м'ячем тоді відзначився Андрій Шевченко). Однак у плей-оф – поступилася збірній Словенії (1:2 і 1:1 – вдома). У відборі до Євро-2004 українці посіли третє місце в групі. До речі, у 2000 і 2004 рр. переможцями відбіркових груп, в яких грала збірна команда України, стали збірні, які в підсумку виграли чемпіонат Європи – Франція (українці з ними двічі зіграли внічию – 0:0) і Греція (перемога – 2:0 і 0:1 – поразка на виїзді).

У відборі до Євро-2008 жереб був нещадним, обравши у суперники в групі діючих фіналістів чемпіонату світу з футболу 2006 року Італію та Францію. Пропустивши вперед також команду Шотландії, збірна команда України посіла четверте місце і знову у фінальну частину Євро не потрапила.

Однак, дещо раніше, а саме: 18 квітня 2007 року, президент УЄФА Мішель Платіні на церемонії у місті Кардіффі (Уельс) оголосив, що право прийняти фінальну частину XIV-го чемпіонату Європи з футболу 2012 року надано Україні та Польщі. Результати другого голосування: Польща/Україна – 8 голосів, Італія – 4, Хорватія/Угорщина – 0 (після першого голосування вибули заявки Туреччини та Греції).

Таким чином, чемпіонат Європи з футболу 2012 став першим подібним турніром серед національних збірних команд, проведеним у країнах Східної Європи. Фінальна частина Євро-2012 року відбулася з 8 червня по 1 липня 2012 року. З нагоди цієї події в Україні були випущені в обіг пам'ятні монети. Гасло чемпіонату: «Творимо історію разом» було презентоване разом з логотипом наприкінці 2009 року в Києві. Через рік у Варшаві були презентовані і талісмани

чемпіонату – брати-близнюки Славек і Славко. Матчі чемпіонату проходили на восьми стадіонах: чотирьох у Польщі та чотирьох в Україні. Київ і Донецьк приймали по 5 ігор, Львів і Харків – по 3 (Дмитрів, 2012).

Збірна команда України з футболу (тренер Олег Блохін) виграла стартовий матч, але в наступних двох поступилася і не змогла подолати стадію групового турніру. До слова, збірна Іспанії стала першою збірною, що захистила звання чемпіона Європи, а всі матчі плей-оф зіграла саме в Україні (фінал Євро-2012 відбувся на НСК «Олімпійський» у Києві).

У відборі до Євро-2016 збірна України (тренер Михайло Фоменко) посіла третє місце в групі (перше – Іспанія, друге – Словаччина), що дало право зіграти у плей-оф. Цього разу українці здолали команду Словенії (2:0 і 1:1 – у Маріборі). У фінальному турнірі, в якому вперше брали участь 24 команди, українці зіграли невдало: три поразки, жодного забитого м'яча, жодного набраного очка.

Відбір до Євро-2020 збірна України провела відмінно. Не програвши в групі жодної гри і випередивши діючих чемпіонів Європи – збірну Португалії (0:0 і 2:1 – у Києві; автори голів: Роман Яремчук і Андрій Ярмоленко), наша команда посіла перше місце в групі. Фінальний турнір ЧЄ-2020 року відбувся влітку 2021 року. На цьому турнірі збірна України досягла наразі найвищого свого успіху – 1/4 фіналу. Слід додати, що у плей-оф українці пробилися останньою з чотирьох кращих команд, які посіли третє місце в групі.

У загальнокомандному заліку збірна України з футболу посідає 21 місце з 35-ти збірних, які брали участь у фінальних турнірах. В 11-ти матчах – три перемоги і вісім поразок, голи – 8:19. У трьох турнірах брали участь: Андрій Пятов і Андрій Ярмоленко. Андрій Шевченко брав участь у двох турнірах, але 2012 року як гравець, а 2020 року як головний тренер. Усі автори забитих м'ячів: Андрій Шевченко, Роман Яремчук і Андрій Ярмоленко – по 2 голи, Олександр Зінченко і Артем Довбик – по 1. Кращим

асистентом збірної України є Андрій Ярмоленко (три результативні передачі).

Всі матчі збірної України з футболу у фінальних турнірах Євро:

– 2012 рік: Україна – Швеція – 2:1, Україна – Франція – 0:2, Україна – Англія – 0:1.

– 2016 рік: Україна – Німеччина – 0:2, Україна – Північна Ірландія – 0:2, Україна – Польща – 0:1.

– 2020 рік: Україна – Нідерланди – 2:3, Україна – Північна Македонія – 2:1, Україна – Австрія – 0:1; 1/8 фіналу: Україна – Швеція – 2:1 д.ч., 1/4 фіналу: Україна – Англія – 0:4.

Зауважимо, що мають досягнення українські спортсмени в популярних різновидах футболу. Основні успіхи збірної України з футзалу, яка брала участь в 11-ти (з 12-ти можливих) фінальних турнірах, пов'язані з тренером Геннадієм Лисенчуком (очолював команду майже 20 років). Наразі футзальна збірна України посідає п'яте місце в загальній таблиці команд-учасників фінального турніру Євро, а кращим її досягненням є друге місце в 2001 і 2003 рр. та четверте місце в 2005 і 2022 рр.. Збірна України з пляжного футболу до числа призерів Євроліги входила чотири рази: чемпіони 2016 року, друге місце 2015 року, третє місце в 2004 і 2020 рр.

Збірна команда України з водного поло брала участь у фінальних турнірах чемпіонату Європи три рази, а саме в 1993, 1995 і 1997 роках. У 1993 році наша збірна програла у групі в усіх п'яти матчах. У втішному турнірі поступилася словакам (8:10) та обіграла британців (10:4), в підсумку посівши одинадцяте місце з 12-ти команд. 1995 року у Відні (Австрія) українці виступили успішніше. Із семи зіграних матчів українські ватерполісти виграла два: у Нідерландів (10:7) і в матчі за сьоме місце у Болгарії (9:7). 1997 року збірна команда України знову програла у групі в усіх п'яти матчах. У грі за одинадцяте місце українці, як і два роки тому, обіграли болгарів (10:8). Після цього (25 років) подолати відбірковий турнір чемпіонату Європи українським ватерполістам не вдавалося.

Збірна команда України з хокею на траві у фінальній частині чемпіонату Європи не брала участі жодного разу (у жіночій збірній України – чотири участі). У другому за силою дивізіоні українські хокеїсти змагалися сім разів (2007, 2011-2021 рр.). 2011 року турнір відбувся в Україні (Вінниця). Наша збірна посіла п'яте місце, повторивши цей результат у дивізіоні II в 2013 та 2017 роках; це краще її досягнення в історії. До слова, 2020 року вперше учасником топ-дивізіону була чоловіча збірна України з індорхокею (різновид хокею на траві, який щоправда не

входить в олімпійську програму). Українці зазнали п'яти поразок і вибули до дивізіону II. Результати ігор за їх участю: Україна – Польща – 4:5, Україна – Росія – 3:5, Україна – Австрія – 1:6; матчі за 5-8 місця: Україна – Бельгія – 7:10, Україна – Чехія – 2:3.

У ході дослідження нами додатково узагальнено статистичні дані та відображено всіх чемпіонів Європи з командних ігрових видів спорту, які входять до програми Літніх Олімпійських ігор.

Таблиця 2

Переможці чемпіонатів Європи з командних ігрових видів спорту, які входять до програми Літніх Олімпійських ігор

Вид спорту (всього розіграшів)	Кількість членів ³	Кількість разів – чемпіони Європи серед чоловічих національних збірних команд	Наступний розіграш (господар)
Баскетбол (40)	51	14 – СРСР, 5 – Югославія, по 3 – Литва, СР Югославія/Сербія і Чорногорія, Іспанія, по 2 – Італія, Греція, по 1 – Латвія ¹ , Єгипет, Чехословаччина, Угорщина, Німеччина, Росія, Франція, Словенія ²	2022 (Німеччина, Чехія, Грузія, Італія)
Водне поло (34)	52	13 – Угорщина ¹² , по 5 – СРСР і Сербія, 3 – Італія, по 2 – Німеччина/ФРН(2) СР Югославія/Сербія і Чорногорія, по 1 – Нідерланди, Югославія, Чорногорія, Хорватія	2022 (Хорватія)
Волейбол (32)	56	12 – СРСР, 7 – Італія ² , 3 – Чехословаччина ¹ , по 2 – Росія і Сербія, по 1 – Румунія, Нідерланди, СР Югославія/ Сербія і Чорногорія, Іспанія, Польща, Франція	2023 (Італія, Болгарія, Північна Македонія, Україна)
Хокей на траві (18)	45	8 – Німеччина ² (6) / ФРН ¹ (2), 6 – Нідерланди, 2 – Іспанія, по 1 – Англія, Бельгія	2023 (Німеччина)
Футбол (16)	55	по 3 – Німеччина(1) / ФРН(2), Іспанія, по 2 – Італія ² і Франція, по 1 – СРСР ¹ , Чехословаччина, Нідерланди, Данія, Греція, Португалія	2024 (Німеччина)
Гандбол (15)	50	5 – Швеція ¹² , 3 – Франція, по 2 – Данія, Німеччина, Іспанія, 1 – Росія	2024 (Німеччина)

Примітка: ¹ - чемпіон дебютного розіграшу; ² - діючий чемпіон Європи; ³ - національні федерації / асоціації, які входять до складу міжнародної європейської спортивної організації (за даним видом спорту).

Як видно з таблиці 2 в деяких видах спорту чітко простежується фаворит змагань. Зокрема, у баскетболі та волейболі найбільше разів чемпіонат Європи, причому зі значним відривом від інших, виграла збірна СРСР, в складі якої було чимало українських гравців. З водного поло – це Угорщина, з гандболу – Швеція, в хокеї на траві – Німеччина (ФРН) та Нідерланди. Слід зазначити, що в ХХІ ст. були випадки коли переможцем Євро була «команда-несподіванка»: з футболу – Греція 2004 року, з водного

поло – Чорногорія 2008 року, з волейболу – Франція 2015 року, з баскетболу – Словенія 2017 року, з хокею на траві – Бельгія 2019 року. Для кожної з цих національних збірних здобуття титулу стало першим і наразі являється єдиним.

В кінці дослідження нами були визначені кращі національні збірні команди континенту за кількістю здобутих титулів. В таблиці 3 подано збірні команди тільки тих країн, які були чемпіонами Європи не менш, як у чотирьох видах спорту.

Найуспішнішими в цьому показнику є збірні команди Німеччини (ФРН) та Іспанії, чії спортсмени перемагали в п'яти видах спорту. Зауважимо, що обидві країни були близькими до абсолютного результату: Німеччина – фіналіст Євро-2017 з волейболу, Іспанія – фіналіст змагань із водного поло у 1991, 2018 і 2020

рр.. У чотирьох видах спорту перемагали збірні команди з Італії, Нідерландів, Франції, СРСР. Остання є рекордсменом у неофіційному загальнокомандному заліку, здобувши 32 титули. До трійки кращих входять Німеччина /ФРН (16 титулів) й Італія (14 титулів).

Таблиця 3

**Найтитулованіші чоловічі національні збірні команди континенту
в загальнокомандному заліку**

Національна збірна команда (всього титулів)	Чемпіони Європи з чотирьох і більше видів спорту, які входять до програми Літніх Олімпійських ігор
СРСР (32)	14 разів – баскетбол, 12 – волейбол, 5 – водне поло, 1 – футбол
Німеччина/ФРН (16)	8 – хокей на траві, 3 – футбол, по 2 – водне поло і гандбол, 1 – баскетбол
Італія (14)	7 – волейбол, 3 – водне поло, по 2 – баскетбол і футбол
Іспанія (11)	по 3 – футбол і баскетбол, по 2 – хокей на траві і гандбол, 1 – волейбол
Нідерланди (9)	6 – хокей на траві, по 1 – водне поло, волейбол, футбол
Франція (7)	3 – гандбол, 2 – футбол, по 1 – баскетбол і волейбол

Висновки. Отже, нами вивчено та охарактеризовано виступи національних збірних команд України на чемпіонатах Європи з командних ігрових видів спорту, які входять до програми Літніх Олімпійських ігор. Аналіз результатів дослідження показав, що учасниками фінальних турнірів чемпіонатів Європи українські «ігровики» були 27 разів, а саме: 8 разів – баскетболісти (61,54 %), 7 – гандболісти (46,66 %), 6 – волейболісти (40 %), по 3 – футболісти (42,86 %) і ватерполісти (21,43 %), 0 – хокеїсти. Зазначимо, що українські спортсмени неодноразово входили до складу збірних команд країни з різних командних ігрових видів спорту ще в ХХ ст.

Нами встановлено, що кращим результатом національних збірних команд України на чемпіонатах Європи є шосте місце волейболістів (1993 р.) і баскетболістів (2013 р.), сьоме ватерполістів (1995 р.) і волейболістів (2019 р.) та восьме тих же волейболістів

(1997 р.). Кращим результатом футбольної збірної команди України є вихід до чвертьфіналу (2020 р.), гандбольної збірної України одинадцяте місце (2002 р.). Одного разу Україна була господарем фінальної частини – чемпіонату Європи з футболу 2012 року.

Перспективи подальших досліджень у даному напрямку. Вивчити й охарактеризувати виступи жіночих національних збірних команд України в офіційних міжнародних змаганнях з командних ігрових видів спорту, які входять до програми Літніх Олімпійських ігор, а саме: футболу, баскетболу, волейболу, гандболу, хокею на траві та водного поло.

Конфлікт інтересів. Автори заявляють, що відсутній будь-який конфлікт інтересів.

Джерела фінансування. Ця стаття не отримала фінансової підтримки від державної, громадської або комерційної організації.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Дмитрів, Р. В. (2012). Євробіснес з футболу: історичний нарис. *Вісник Прикарпатського університету. Серія: Фізична культура*, 16, 28-39.
- Латишев, М.В., Квасниця, О.М., Фененко, С.А., & Свіргунець, Є.М. (2021). Аналіз змагальної діяльності команд чемпіонату Європи 2020 з футболу. *Спортивні ігри*, 1(19), 23-33. doi: 10.15391/si.2021-1.03
- Офіційний сайт Української асоціації футболу. Отримано від: <https://uaf.ua/>

- Офіційний сайт федерації баскетболу України. Отримано від: <https://fbu.ua/national-team/team-491>
- Офіційний сайт федерації волейболу України. Отримано від: <https://www.fvu.in.ua/>
- Офіційний сайт федерації гандболу України. Отримано від: <https://handball.net.ua/>
- Прем'єра збірної України з баскетболу (2012). Отримано від: <https://isport.ua/other/522832-premera-sbornoj-ukrainy>
- Соловей, О.М., & Соловей, Д.О. (2017). *Теоретичні основи гандболу: навчальний посібник*. Дніпро.
- Чернова, Г.В. (2015). *Економічна і соціальна географія країн світу (Європа): навч. посібник*. Вінниця : ФОП Корзун Д.Ю.
- Retrieved from URL: http://archive.fiba.com/pages/eng/fa/event/p/sid/2237/_/1935_European_Championship_for_Men/history.html
- Retrieved from URL: <https://www.evrohandball.com>
- Retrieved from URL: <https://eurohockey.org/competitions-archive/>
- Retrieved from URL: <https://eurovolley.cev.eu/en/2021/men/>
- Retrieved from URL: <https://www.the-sports.org/water-polo-men-s-european-championships-presentation-medal-winners-sup3457.html>
- Retrieved from URL: <https://UEFA.com>: The official website for European football

Стаття надійшла до редакції: 07.05.2022.

Опубліковано: 01.06.2022

Abstract. *Dmytriv R.V., Lopatsky S.V., Pasichniak L.V. Comparative analysis of performances of men's national teams of Ukraine at the European team sports championships. Purpose: to study and characterize the performances of Ukrainian men's national teams in sports that are part of the program of the Summer Olympic Games, such as: football, basketball, volleyball, handball, field hockey and water polo. Materials and methods. In the course of the research, the materials of publications and sports periodicals related to the research topic, statistical information from the official websites of European international sports federations / associations of team sports and other Internet sources were processed. Research methods: analysis and generalization of data, theoretical interpretation, analysis of documentary (statistical) materials, systems analysis. The study was conducted from January to April 2022. Results of the research. The European Championships are currently prestigious official international competitions. The best teams of the continent take part in the final tournaments, among which the national team of Ukraine often plays. Studies have shown that in the twentieth century the Ukrainian athletes successfully competed in international competitions as part of the USSR national teams. In the years of Independence, the number of participations in the final tournaments of the European Championships is preceded by the national teams of Ukraine in basketball and handball, eight and seven, respectively. We have established that the best result in these competitions is currently the sixth place of volleyball players (1993) and basketball players (2013), as well as the seventh place of water polo players (1995) and the same volleyball players (2019). Over the last decade, the men's national teams of Ukraine in volleyball (2019) and football (2020) were able to reach the quarterfinals of the final tournament of the Euro. Conclusions: the article studies and characterizes the performances of national teams of Ukraine at the European Championships in team sports, which are included in the program of the Summer Olympic Games. Analyzing our research, we state that Ukrainian «players» participated in the final tournaments more than 25 times. At some international competitions, they «stopped» one step before reaching the semifinals, namely: volleyball (1993, 1997, 2019), basketball (2013), football (2020). Once, in 2012, Ukraine hosted the final tournament of the European Football Championship.*

Keywords: *national team of Ukraine; European Championship; team game sports; men; game results; final place.*

References

- Dmytriv, R.V. (2012). Yevrochempionaty z futbolu: istorychnyy narys [European Football Championships: a historical essay]. *Visnyk Prycarpatskogo Universytetu* [Phisychna cultura. Ivano-Frankivsk], no 16, 28-39 [in Ukrainian].
- Latyshev, M.V., Kvasnytsia, O.M., Fenenko S.A., & Svirgunets, Ye.M. (2021). Analiz zmagalnoii diyalnosti komand chempionatu Yevropy 2020 z futbolu [Analysis of the competitive activity of the teams of the European Football Championship 2020]. *Sportyvni igry* [Sports games] no 1(19), 23-33. doi: 10.15391/si.2021-1.03. [in Ukrainian].
- Official site of the Ukrainian Football Association. Retrieved from: <https://uaf.ua/>
- Official site of the Basketball Federation of Ukraine. Retrieved from: <https://fbu.ua/national-team/>
- Official site of the Volleyball Federation of Ukraine. Retrieved from: <https://www.fvu.in.ua/>
- Official site of the handball federation of Ukraine. Retrieved from: <https://handball.net.ua/>
- Premiera zbirnoii Ukrainy z basketbolu (2012). Retrieved from: <https://isport.ua/other/522832-premera-sbornoj-ukrainy>
- Solovey, O.M., & Solovey, D.O. (2017). *Teoretychni osnovy handbolu* [Theoretical basis of handball] navchalnyi posibnyk. Dnipro. [in Ukrainian].
- Chernova, G.V. (2015). *Ekonomichna I socialna geographiia kraiin svitu (Yevropa)* [Economical and social geography of the world countries (Europe)] navchalnyi posibnyk. Vinnytsia. [in Ukrainian].
- Retrieved from URL: http://archive.fiba.com/pages/eng/fa/event/p/sid/2237/_/1935_European_Championship_for_Men/history.html
- Retrieved from URL: <https://www.evrohandball.com>
- Retrieved from URL: <https://eurohockey.org/competitions-archive/>
- Retrieved from URL: <https://eurovolley.cev.eu/en/2021/men/>
- Retrieved from URL: <https://www.the-sports.org/water-polo-men-s-european-championships-presentation-medal-winners-sup3457.html>
- Retrieved from URL: <https://UEFA.com>: The official website for European football

Відомості про авторів / Information about the authors

Дмитрів Роман Васильович: кандидат наук з фізичного виховання та спорту, викладач кафедри здоров'я, фітнесу та рекреації; Національний університет фізичного виховання і спорту України; вулиця Фізкультури, 1; Київ, Україна; 03150.

Dmytriv Roman: Candidate of Sciences in Physical Education and Sports, Professor of the Department of Health, Fitness and Recreation; National University of Physical Education and Sport of Ukraine; Fizkultury Street, 1; Kyiv, Ukraine; 03150.

<https://orcid.org/0000-0002-2759-9362>

E-mail: dmyt_ro_va@ukr.net

Лопацький Сергій Васильович: кандидат наук з фізичного виховання і спорту, викладач кафедри здоров'я, фітнесу та рекреації; Національний університет фізичного виховання і спорту України; вулиця Фізкультури, 1; Київ, Україна; 03150.

Lopatskyi Serhii: Candidate of Sciences in Physical Education and Sports, Professor of the Department of Health, Fitness and Recreation; National University of Physical Education and Sport of Ukraine; Fizkultury Street, 1; Kyiv, Ukraine; 03150.

<https://orcid.org/0000-0002-9508-3042>

E-mail: slopatskyi@gmail.com

Пасічняк Любомир Васильович: кандидат наук з фізичного виховання і спорту, викладач кафедри здоров'я, фітнесу та рекреації; Національний університет фізичного виховання і спорту України; вулиця Фізкультури, 1; Київ, Україна; 03150.

Pasichnyak Lubomyr: Candidate of Sciences in Physical Education and Sports, Professor of the Department of Health, Fitness and Recreation; National University of Physical Education and Sport of Ukraine; Fizkultury Street, 1; Kyiv, Ukraine; 03150.

<https://orcid.org/0000-0001-7296-8510>

E-mail: fizkol@ukr.net